

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Bendrijos ekologinio ženklo sistemos

COM(2008) 401 galutinis – 2008/0152 (COD)

(2009/C 218/11)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 175 straipsnio 1 dalimi, 2008 m. rugsėjo 11 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

„Bendrijos ekologinio ženklo sistemos“

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. sausio 28 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja S. GAUCI.

451-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. vasario 25–26 d. (vasario 26 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę. 157 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 ES ekologinio ženklo sistema turėtų išlikti savanoriška. Toks sistemos pobūdis leidžia nustatyti aukštus ir griežtus standartus, kurie skatina tik didelio aplinkosauginio veiksmingumo produktus ir paslaugas.

1.2 Komitetas primygtinai reikalauja pagerinti sistemos valdymą, kad ji būtų administruojama dalykiškiau.

1.3 Komitetas pritaria Komisijai, kad turėtų būti gerokai padidintas produktų grupių ir licencijų turėtojų skaičius.

1.4 Komiteto nuomone, visų – šviežių ir perdirbtų – maisto produktų ekologinis ženklavimas taptų pirmuoju žingsniu realaus tiekimo grandinės ekologiškumo didinimo link. Vis dėlto Komitetas mano, kad ekologinis ženklas maisto produktams turėtų būti suteikiamas tik įvertinus visą tų produktų būvio ciklą. Pasiūlyme nepaaiškinama, kokioms maisto produktų grupėms, Komisijos nuomone, turėtų būti taikomas reglamentas.

1.5 Komitetas mano, kad pakuotė gali būti įtraukta į ekologinio ženklo kriterijus tik tada, kai ji yra tiesiogiai susijusi su atskira produktų grupe.

2. Įvadas

2.1 2008 m. liepos mėn. Komisija paskelbė Pasiūlymą priimti reglamentą dėl Bendrijos ekologinio ženklo sistemos. Pasiūlymo tikslas – pakeisti 2000 m. liepos 17 d. Reglamentą (EB) Nr. 1980/2000 dėl pakeistos Bendrijos ekologinio ženklo suteikimo sistemos.

2.2 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui (EESRK) ekologinio ženklo sistema nėra naujas klausimas. Komitetas yra pareiškęs savo nuomonę dėl pradinio pasiūlymo ⁽¹⁾ ir pateikęs nemažai pasiūlymų dėl sistemos plėtojimo ateityje kitose neseniai priimtose nuomonėse ⁽²⁾.

2.3 Rengiant šią nuomonę buvo naudingas su ekologinio ženklo sistema susijusių kompetentingų institucijų, Europos interesų grupių ir bendrovių indėlis. EESRK ypač padėjo įvairių verslo atstovų, nevyriausybinių aplinkosaugos organizacijų ir vartotojų organizacijų, dalyvavusių Komiteto patalpose vykusiame klausyme, pranešimai.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Aplinkos būklė kelia vis didesnę susirūpinimą.

Dėl šiuolaikinių gamybos ir vartojimo modelių reikia vis daugiau energijos ir išteklių (jie naudojami netausiai), todėl sunkiau siekti tikslo mažinti neigiamą žmonių veiklos poveikį aplinkai, sveikatai ir gamtos ištekliams.

3.2 Ekonomikai šiandien iškilęs didelis uždavinys: norint ištaisyti praeities klaidas reikia suderinti ekologinį tvarumą su ekonomikos augimu bei gerove.

⁽¹⁾ OL C 296, 1997 9 29, p. 77.

⁽²⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ekologiškos gamybos, OL C 224/1, 2008 8 30.

3.3 Viso pasaulio ekonomiką krečiant finansų krizei turime ne mažiau nei iki šiol stengtis sušvelninti klimato kaitos poveikį ir saugoti aplinką. Dar daugiau, tiekimo grandinės ekologiškumo didinimas turėtų tapti atskaitos tašku, kurį pamažu turėtų perimti visi pramonės sektoriai.

3.4 Šiomis aplinkybėmis tausius vartojimas ir gamyba maksimaliai sustiprina įmonių gebėjimą aplinkosaugos iššūkius paversti ekonomine nauda ir užtikrina geresnį rezultatą vartotojams.

3.5 Reikia siekti didesnio bendro produktų aplinkosauginio veiksmingumo per visą jų būvio ciklą, didesnės geresnių produktų bei gamybos technologijų paklausos ir užtikrinti, kad vartotojai produktus rinktųsi turėdami pakankamai informacijos.

3.6 Todėl Komitetas remia daugelį kriterijų apimančio, trečiosios šalies akredituojamo ir „būvio ciklo“ koncepcija⁽¹⁾ grindžiamo ekologinio ženklo sistemą, kuri gali būti viena šios politikos priemonių sudedamųjų dalių⁽²⁾.

3.7 Komitetas tvirtai remia iniciatyvas, kuriomis siekiama sukurti tausios gamybos ir vartojimo Bendrijos politiką, visiškai integruotą į kitose srityse vykdomą Bendrijos politiką. Šios politikos tikslas – sukurti ekologišką rinką, užtikrinant, kad šios paslaugos ir produktai atitiktų tiksliai bendras apibrėžtis ir jų būtų galima iš tiesų įsigyti visose valstybėse narėse.

3.8 Ekologinio ženklo sistemos taikymo laikotarpiu įgyta patirtis rodo, kad galiojančių reglamentų reikia keisti.

Šiuo metu įgyvendinamos sistemos trūkumai gali būti apibendrinti taip:

- i. sistema įgyvendinama lėtai;
- ii. ekologinis ženklas mažai žinomas;

⁽¹⁾ Būvio ciklo koncepcija – tai procesas, kai kiek įmanoma atsižvelgiama į visus su produkto (prekės arba paslaugos) būvio ciklu susijusius išteklius ir jo poveikį aplinkai bei sveikatai, pavyzdžiui, atsižvelgiama į išteklių gavybą, gamybą, naudojimą, transportavimą, perdirbimą ir atliekų apdorojimą bei šalinimą. Šis procesas padeda išvengti „padarinių perkėlimo kitiems“, t. y. produkto poveikio ar išteklių naudojimo padarinių perkėlimo į kitą būvio ciklo etapą, į kitą geografinę vietovę arba problemos (pavyzdžiui, klimato kaitos, vasaros smogo, rūgštaus lietaus ar išteklių išsekimo) perkėlimo iš aplinkosaugos srities į žmonių sveikatos sritį ar atvirkščiai. Būvio ciklo vertinimas (BCV) yra standartizuotas kiekybinis produkto sistemos įeigos, išeigos ir galimo poveikio aplinkai visą jo būvio ciklą kompiliavimo ir vertinimo modelis (ISO 14040 ff).

⁽²⁾ Ekologinio ženklo svarba jau pabrėžta ir ankstesniuose politiniuose dokumentuose: Komisijos komunikate dėl integruotos produktų politikos ir Šeštojoje aplinkosaugos veiksmų programoje.

iii. pramonė nepakankamai įsisavina sistemą;

iv. pernelyg biurokратиškos kriterijų nustatymo ir sistemos valdymo procedūros;

v. dabartinėms produktų grupėms nepriklauso tie produktai ir paslaugos, kurie daro didžiausią poveikį aplinkai ir kurių ekologiškumo didinimo potencialas yra didžiausias;

vi. Bendrijoje susiklosčiusios nevienodos rinkos sąlygos;

vii. daugybės kitų ekologinio ženklinimo sistemų atsiradimas.

Komitetas savo nuomonę dėl šių sistemos trūkumų pateiks skyriuje „Konkrečios pastabos“, kuriame bus aptartos Komisijos pasiūlytos sistemos gerinimo priemonės.

3.9 Baigiant reikėtų paminėti, jog labai svarbu, kad ES ekologinio ženklo sistema būtų įgyvendinta sėkmingai, nes tai – vienintelė savanoriško pobūdžio su produktais susijusi ir nuo paklausos priklausoma politikos priemonė, skirta tausumui skatinti.

4. Konkrečios pastabos

4.1 ES ekologinio ženklo sistema yra savanoriška ir turėtų tokia likti. Toks sistemos pobūdis leidžia nustatyti aukštus ir griežtus standartus, kurie skatina tik didelio aplinkosauginio veiksmingumo produktus ir paslaugas, o ne produktus ir paslaugas, kuriuos gaminant ar teikiant neatsižvelgiama į poreikį mažinti poveikį aplinkai.

Ekologinis ženklas turi suteikti galutiniams vartotojams konkrečią informaciją apie galutinio produkto ekologiškumą, kad vartotojams būtų lengva rinktis produktus ir jie turėtų pakankamai informacijos apie produktų ekologiškumą. Vis dėlto Komitetas pabrėžia, kad ekologinis ženklas neturėtų tapti arba būti naudojamas kaip pretekstas sukurti naujų kliūčių prekybai kitais produktais, atliekančiais tokias pačias funkcijas ir pasižyminčiais tokiomis pačiomis savybėmis.

4.2 Komitetas primygtinai ragina pagerinti sistemos valdymą. Sistemos biurokратinės procedūros turi būti racionalizuotos, kad būtų sudarytos sąlygos sistemą valdyti dalykiškiau.

Kitaip tariant, turi būti aiškiau apibrėžta, kas ką daro.

4.3 Reikėtų siekti, kad pagrindinė nacionalinių institucijų funkcija būtų kuo geriau užtikrinti deramą reglamento vykdymą ir vykdyti rinkos priežiūrą laikantis Komisijos pasiūlymo nuostatų.

4.4 Reikia mažinti biurokratiją, susijusią su kriterijų produktų grupėms rengimu ir jų taikymo tvarka, kartu užtikrinant, kad kriterijai išliktų pakankamai griežti.

Be to, ekologinio ženklo kriterijai taip pat turėtų užtikrinti, kad ekologiniu ženklu („Gėle“) pažymėti produktai nebūtų kenksmingi sveikatos, saugos ar kokių nors kitu socialiniu požiūriu.

4.5 Komitetas ragina visoje vidaus rinkoje tiksliau apibrėžti ekologiškų produktų ženklavimo sistemų kriterijus ir suvienodinti būtiniausius reikalavimus. Tuo siekiama užtikrinti, kad vartotojai galėtų sąžiningomis sąlygomis rinktis ekologiškus produktus, kad visoje ES būtų taikoma vienoda kontrolė ir kad būtų laikomasi laisvo tikrai ekologiškų produktų judėjimo principo. Reikėtų labiau populiarinti Europos ekologinį ženklą („Gėle“), kuris galėtų būti naudojamas drauge su nacionalinėmis ir atskiruose sektoriuose naudojamomis ženklavimo sistemomis, jeigu tik tokie ženklai turi tvirtą mokslinį pagrindą ir neprieštarauja kitiems Europos teisės aktams.

4.6 Be to, medžiagoms taikomi kriterijai turėtų būti grindžiami rizikos įvertinimu.

Paprastas pageidautinų arba nepageidautinų cheminių medžiagų sąrašas, pagrįstas vien tik jų pavojingumo klasifikacija be jokių mokslinių arba teisinių argumentų, labai dažnai sukelia painiavą ir skatina diskriminavimą. Todėl galima ginčytis, ar tokie kriterijai kaip „pavojingos medžiagos“ iš viso turėtų būti įtraukti į ekologinio ženklo sistemą: ekologinis ženklas negali pakeisti oficialių ES teisės aktų, taikomų šioje srityje, pavyzdžiui, Direktyvos 67/548/EEB ⁽¹⁾.

4.7 Be to, Komitetas mano, kad kartais bendriesiems kriterijams įtakos turi vietos sąlygos. Ne visada dabartiniai kriterijai, pagal kuriuos konkrečiu atveju skiriamas ekologinis ženklas ir kurie buvo nustatyti Europos arba nacionaliniu lygmeniu, užtikrina mažiausią poveikį aplinkai vietos lygmeniu.

Pavyzdžiui, vandens naudojimo poveikis gali būti didesnis Pietų Europoje nei Šiaurės Europoje. Todėl Komitetas siūlytų parengti

tokius kriterijus, kuriuos būtų galima taikyti nepaisant didelių poveikio vietos lygmeniu skirtumų.

4.8 Kriterijų dokumentai turi būti gerokai patogesni naudotojams ir standartizuoti. Todėl Komitetas mano, kad Europos Komisija turėtų pasiūlyti standartizuotų ir patogių naudotojams kriterijų dokumentų šablonus, kad bendrovės ir viešieji pirkėjai, rengdami specifikacijas pagal ekologinio ženklo kriterijus, sutauptų laiko ir išteklių.

4.9 Komisija teigia, kad reikėtų gerokai padidinti produktų grupių ir licencijų turėtojų skaičių, pirmiausia tose srityse, kuriose poveikis aplinkai yra didžiausias ir kur yra daugiausia galimybių pagerinti padėtį.

Komitetas iš esmės pritaria šiai minčiai, tačiau mano, kad nereikėtų neribotai didinti ekologinio ženklo taikymo sritis.

4.9.1 Daug Europos pramonės šakų jaučiasi verčiamos teikti suinteresuotiesiems subjektams su aplinkosauga susijusią informaciją. Spaudimas juntamas iš ES ir kai kurių valstybių narių. Šio spaudimo forma – pageidavimas, kad produktai būtų kažkaip paženklinėti arba bent jau būtų nurodyta, kad jie atitinka bendrus ekologiškumo kriterijus. Šios pramonės šakos reaguoja į padidėjusį specialistų ir paprastų vartotojų sąmoningumą ir informacijos apie ekologiškumą poreikį. Ekologinio ženklavimo koncepcija ⁽²⁾ yra tikrai tinkama rinkoms, kurių atveju galima prielaida, jog vartotojai iš esmės yra neinformuoti arba nėra specialistai, ir kuriose gerai žinomi tarpusavyje konkuruojantys produktai.

4.10 Ekologinio ženklo sistemos rezultatai bus geresni visų pirma tada, jeigu gerokai padidės jai populiarinti skirtas biudžetas: bus galima skleisti reikiamą informaciją įmonėms ir vartotojams.

4.10.1 Viena vertus, ekologinio ženklo sistema kenčia dėl mažo vartotojų sąmoningumo – apie tai kalbėta pirmiau.

Vidutinis vartotojas arba nieko nežino apie ekologinio ženklo sistemą, arba nėra pakankamai informuotas apie parametrus, į kuriuos atsižvelgiama šį ženklą suteikiant. Taigi šiuo metu vykdomomis informavimo kampanijomis nepavyksta reikamai paskatinti vartotojų rinktis produktą pagal jo ekologiškumą.

⁽¹⁾ 1967 m. birželio 27 d. Tarybos direktyva 67/548/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių pavojingų medžiagų klasifikavimą, pakavimą ir ženklavimą etiketėmis, suderinimo.

⁽²⁾ Europos ekologinio ženklo sistema yra I tipo sistema. I tipo ISO ekologinio ženklo sistema – tai sistema, kuri tenkina ISO 14024 standarto reikalavimus.

4.10.2 Kita vertus, įmonėms turi būti toliau aiškinama apie ekologinio ženklo sistemos naudojimo privalumus. Tokiu būdu sistema sustiprės, o įmonės sutaupys laiko ir išteklių, kadangi joms nebereikės ieškoti informacijos apie tai, kaip gauti ekologinį ženklą.

4.11 Komitetas vis dar laikosi nuomonės, jog nereikėtų piktintis, kad iki šiol sukurta per mažai patvirtintoms produktų grupėms skirtų kriterijų ar per mažai suteikta ekologinių ženklų – reglamentas galioja palyginti trumpai. Vokietijos „Blue Angel“ (1977 m.) ir „Nordic Swan“ (1989 m.), kurie dabar užtikrintai įsitvirtinę savo nacionalinėse rinkose ir tam tikru mastu užsienyje, iš pradžių taip pat susidūrė su panašiomis nesėkmėmis ir kliūtėmis. Ir šie ženklai lėtai skynėsi kelią.

4.12 Komitetas taip pat yra įsitikinęs, kad atsižvelgus į prekybos kliūtis, susijusias su nacionalinėmis sistemomis, ekologinio ženklinimo ateitis – ES sistemos stiprinimas. Norint tai pasiekti, reikėtų pasistengti kiek įmanoma labiau suderinti minėtų nacionalinių ekologinio ženklinimo sistemų kriterijus.

5. Keletas pastabų dėl reglamento projekto straipsnių

5.1 Kalbant apie vertinimo procedūrą Komitetas mano, kad 7 straipsnio 2 dalis, numatanti „sutrumpintą kriterijų rengimo procedūrą“, gali sudaryti prielaidas lengvesnėmis sąlygomis „prasmukti“ į ES sistemą. Nepaprastai svarbu, kad suinteresuotiesiems subjektams būtų užtikrinti panašaus aukšto lygmens skaidrumo standartai ir konsultavimasis.

5.2 Maistui ir gėrimams (taip pat medikamentams ir medicinos prietaisams) galiojančio Reglamento (EB) Nr. 1980/2000 nuostatos netaikomos, kad būtų išvengta galimo prieštaravimo galiojantiems ES maisto teisės aktams, kurie *inter alia* reglamentuoja maisto saugą, higieną ir maisto produktų ženklinimą.

5.3 Komisija šį kartą siūlo išplėsti Ekologinio ženklo sistemos reglamento taikymo sritį, kad ji apimtų tam tikrą nedidelę maisto produktų ir gėrimų dalį, t. y. perdirbtą maistą, žvejybos ir akvakultūros produktus. Reglamentas ir toliau nebūtų taikomas daugumai maisto produktų ir gėrimų⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Europos Komisijos pasiūlymo 2 straipsnyje (Taikymo sritis) teigiama: „Iš maisto produktų, kaip apibrėžta Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 178/2002 2 straipsnyje, jis taikomas tik perdirbtam maistui ir žvejybos bei akvakultūros produktams“.

5.4 Be to, 7 straipsnio 3 dalyje ir 9 straipsnio 10 dalyje teigiama, kad perdirbto maisto atveju ekologinis ženklas „susijęs tik su produkto perdirbimu, gabenimu ar pakavimo aplinkosauginiu veiksmingumu“. Kitaip tariant, vertinant tų maisto produktų ir gėrimų ekologiškumą apsiribojama tikrai keletu jų būvio ciklo etapų, t. y. perdirbimu, pakavimu ir gabenimu.

5.5 Komitetas dėl dviejų priešasčių nepritaria šiam nevienetisam Europos Komisijos pasiūlymui.

5.5.1 Pirma, Komitetas susirūpinęs, kad nesilaikant būvio ciklo principo, kuris yra esminis ES ekologinio ženklo teisės aktų ir visų tarptautinių būvio ciklo įvertinimo standartų principas, galimi neobjektyvūs ekologiško įvertinimai, taigi klaidinančios informacijos pateikimas vartotojams.

Europos Komisijos užsakymu buvo atlikta nemažai mokslinių tyrimų, įskaitant EIPRO (produktų poveikis aplinkai) ir IMPRO (produktų ekologiško didinimas) tyrimus, kurių išvadose teigiama, kad maisto produktų ir gėrimų poveikis aplinkai yra didžiulis ir žemės ūkio gamybos, ir vartojimo etape.

Todėl kyla klausimų, ar pagrįstai į vertinimą neįtraukiami šie labai svarbūs būvio ciklo etapai.

5.5.2 Antra, nesuprantama, kodėl ekologinio ženklo sistemos nuostatos taikomos perdirbtam maistui, bet netaikomos šviežiam maistui.

5.5.3 Komitetas nuogąstauja, kad vartotojus trikdytų ir klaidintų toks nenuoseklios informacijos apie maisto produktus ir gėrimus kratinys.

5.5.4 Komitetas mano, kad visų – šviežių ir perdirbtų – maisto produktų ekologinis ženklinimas taptų pirmuoju žingsniu realaus tiekimo grandinės ekologiško didinimo link: maisto ir gėrimų gamybos ekologinis pėdsakas yra labai ryškus, o ekologinio ženklo sistemos kriterijai gali padėti šį poveikį aplinkai sumažinti.

Be to, prekybos požiūriu, maisto produktų ekologinis ženklavimas būtų naudingas laisvam ekologinį ženklą turinčių prekių judėjimui. Pasauliniai subjektai, kurie atitiks ekologinio ženklo sistemos kriterijus, galės pateikti į rinką savo produktus nepriklausomai nuo vietos ekologinių ženklo sistemų, kurios gyvuotų drauge su Europos ekologiniu ženklu („Gėlė“). Europos ekologinio ženklo sistema bus tinkama garantija, kad maisto produktas atitinka aplinkosauginio veiksmingumo reikalavimus. Sistema skatintų ES lygmens mažo poveikio aplinkai standartą, tačiau netrukdytų pasirinkimui vietos lygmeniu.

5.5.5 Pasiūlyme nepaaiškinama, kokioms maisto produktų grupėms, Komisijos nuomone, turėtų būti taikomas reglamentas. Nuoroda į Reglamento (EB) Nr. 178/2002 2 straipsnio 2 dalį šio klausimo nepaaiškina, nes straipsnyje neapibrėžiama, kas yra perdirbtas maistas. Perdirbtų ir neperdirbtų produktų apibrėžtis pateikiama Reglamentuose (EB) Nr. 852/2004 ir (EB) Nr. 853/2004. Be to, neaišku, ką reiškia „žvejybos bei akvakultūros produktai“.

Kyla rimtas pavojus, kad šis reglamentas gali susilpninti „Gėlės“ patikimumą, todėl negalime pritarti tokiam maisto produktų įtraukimui, koks yra siūlomas esamame projekte.

5.5.6 Ekologiškų produktų reglamento ir ekologinio ženklo reglamento susiejimas nėra tikslingas. 9 straipsnio 10 dalies

formuluotė gali suklaidinti vartotojus, užuot padėjusi priimti aplinkai optimalų teisingą sprendimą. Kyla realus pavojus, kad susilpnės abiejų ženklo patikimumas. Pvz., nėra prasmės konkretų produktą žymėti 1) ekologiniu ženklu ir „Gėlė“ arba 2) tik ekologiniu ženklu, arba 3) „Gėlė“, pateikiant papildomą informaciją, kad „Gėlė“ taikoma tik perdirbimui, pakavimui ir gabenimui.

5.5.7 6 straipsnio 4 dalyje teigiama, kad nustatant kriterijus reikia atsižvelgti į aplinką, įskaitant sveikatos ir saugumo aspektus. Būtina paaiškinti, ką šiame reglamente reiškia „sveikata“. Maisto produktų atveju, tai gali sukelti daugybę problemų, susijusių su sveikata ir mityba, kurias reikėtų nagrinėti konkrečiai. Be to, svarbu tai, kaip informacija pateikiama vartotojams.

Prieš pateikiant nuomonę apie tai, ar ekologinis ženklas („Gėlė“) turėtų būti taikomas maisto produktams arba kaip jis turėtų būti taikomas, reikėtų išsiaiškinti šiuos klausimus.

5.5.8 Komitetas mano, kad pakuotė gali būti įtraukta į ekologinio ženklo sistemos kriterijus tik tada, kai ji yra tiesiogiai susijusi su atskira produktų grupe. Jos nereikėtų laikyti „produktu“ todėl, kad pakuotė negali būti vertinama atskirai nuo joje esančio produkto.

Briuselis, 2009 m. vasario 26 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI
